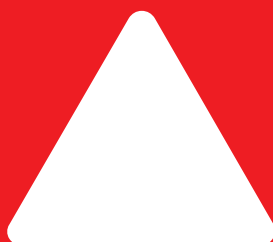

ΕΝΑ

Ινστιτούτο
Εναλλακτικών
Πολιτικών

Το δίλημμα της τουριστικής ανάπτυξης
Αναζητώντας την ισορροπία

ΕΝΑ

Ινστιτούτο
Εναλλακτικών
Πολιτικών

Σεπτέμβριος 2017

Παρά το εύλογο κλίμα ευφορίας για τα διαδοχικά ρεκόρ αφίξεων τουριστών στην Ελλάδα, οι συνθήκες που διαμορφώθηκαν στην κορύφωση της φετινής σεζόν, σε συγκεκριμένα τουριστικά θέρετρα, προκάλεσαν έναν δικαιολογημένο προβληματισμό για το μοντέλο τουριστικής ανάπτυξης της χώρας σε οικονομικό, κοινωνικό, περιβαλλοντικό, αλλά και αξιακό επίπεδο.

Συγκεκριμένα, η βρετανική εφημερίδα Guardian ανέδειξε, σε πρόσφατο άρθρο¹ της για τη Σαντορίνη, τα όρια του εν λόγω μοντέλου.

Οι κίνδυνοι που ανακύπτουν από το μοντέλο αυτό αποτυπώνονται:

- Στην **έλλειψη υποδομών** και δημόσιων χώρων για την υποστήριξη του διαρκώς αυξανόμενου αριθμού τόσο των μόνιμων κατοίκων στο νησί, όσο και των ίδιων των τουριστών (συνωστισμός σε δρόμους και παραλίες, κυκλοφοριακή συμφόρηση, κλπ.)
- Στην **«τσιμεντοποίηση» του νησιού**, με κίνδυνο την οριστική αλλοίωση της ιδιαίτερης φυσιογνωμίας του
- Στις **ανησυχητικές τάσεις** σε ό,τι αφορά τη διαχείριση των υδάτινων πόρων, με την κατανάλωση νερού να έχει σχεδόν διπλασιαστεί, χωρίς να διαφαίνονται προς το παρόν ενέργειες για μελλοντική κάλυψη της ζήτησης
- Στην **αύξηση των τιμών** για είδη βασικής ανάγκης και των ενοικίων, γεγονός που μειώνει την αγοραστική δύναμη των μόνιμων κατοίκων που δεν εργάζονται στον τουρισμό ή που δεν επωφελούνται άμεσα από αυτόν (π.χ. εκπαιδευτικοί, εργαζόμενοι στο σύστημα υγείας, συνταξιούχοι, κλπ.).

Η περίπτωση της Σαντορίνης δεν φαίνεται, ωστόσο, να αποτελεί εξαίρεση στην Ελλάδα, αν και είναι ίσως από τις πλέον χαρακτηριστικές². Σχετικά φαινόμενα **κορεσμού** καταγράφονται και σε άλλες περιοχές της χώρας, χωρίς η τοπική αυτοδιοίκηση να επιδιώκει (ή να μπορεί) να υποστηρίξει την τουριστική ανάπτυξη, αλλά και να θέσει κανόνες και όρια για με γνώμονα το δημόσιο συμφέρον.

Η υπαγωγή του τουριστικού τομέα στις αρχές της **δίκαιης, βιώσιμης και συμπεριληπτικής ανάπτυξης** ανάγεται, για τους ανωτέρω λόγους, σε επιτακτική ανάγκη, με στόχο την πρόληψη όσων κινδύνων ανακύπτουν από την εδραίωση ενός μοντέλου με θεμελιώδεις εγγενείς ανισοροπίες και αδυναμίες, οι οποίες και το καθιστούν –μεσομακροπρόθεσμα- μη βιώσιμο.

Στο πλαίσιο αυτό, διακρίνονται δύο **συμπληρωματικοί** άξονες παρέμβασης:

¹«Santorini's popularity soars but locals say it has hit saturation point», Guardian, 28/9/2017.

² «Η τουριστική έκρηξη έφερε κατάρρευση των υποδομών», Καθημερινή, 4/9/2017.

ΕΝΑ

Ινστιτούτο
Εναλλακτικών
Πολιτικών

Σεπτέμβριος 2017

Μια **ολοκληρωμένη στρατηγική** που θα διασφαλίζει την ελαχιστοποίηση των αρνητικών εξωτερικοτήτων του «μαζικού τουρισμού» (οικονομικών, κοινωνικών, περιβαλλοντικών, πολιτισμικών) και την ενίσχυση των πλέον επωφελών -για το κοινωνικό σύνολο- μορφών του.

Μια φιλόδοξη **υποστηρικτική πολιτική** για την πλήρη αξιοποίηση των δυνατοτήτων των θεματικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού (οικοτουρισμός, αγροτουρισμός, αθλητικός τουρισμός, ορειβατικός και καταδυτικός, ιατρικός και ιαματικός τουρισμός, συνεδριακός και εκπαιδευτικός τουρισμός, γαστρονομικός, κ.λπ.). Οι δραστηριότητες αυτές, εφόσον μάλιστα προωθηθούν μέσω των επιχειρήσεων και φορέων της κοινωνικής και συνεργατικής οικονομίας³, συνδυάζουν πέντε βασικά στοιχεία:

- ελαχιστοποίηση των περιβαλλοντικών οχλήσεων και λελογισμένη χρήση των φυσικών πόρων, με έμφαση στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, την ανάπτυξη οικοκατασκευών (green building), την ανακύκλωση και την υιοθέτηση των αρχών της κυκλικής οικονομίας, κ.λπ.
- προστασία και ανάδειξη του περιβάλλοντος και του τοπικού πολιτισμικού πλούτου ως βασικά συγκριτικά πλεονεκτήματα για την ελκυστικότητα του τουριστικού συμπλέγματος
- μεγιστοποίηση των θετικών εξωτερικοτήτων για την τοπική κοινωνία και δίκαιη κατανομή του παραγόμενου πλούτου (προμήθειες από τοπικούς παραγωγούς, ανάπτυξη συλλογικών επιχειρηματικών εγχειρημάτων από τους κατοίκους⁴, κλπ)
- ενδυνάμωση των τοπικών κοινωνιών (σε αντίθεση με τον μαζικό τουρισμό που τείνει να απαξιώσει το κοινωνικό κεφάλαιο και τον τοπικό πολιτισμικό πλούτο).

Εν κατακλείδι, η συζήτηση για τον τουρισμό εντάσσεται στον συνολικότερο προβληματισμό σχετικά με το πολυσυζητημένο κορυφαίο ζήτημα του νέου, και ριζικά διαφορετικού από τα προηγούμενα, αναπτυξιακού μοντέλου της χώρας. Επανερχόμενοι στο παράδειγμα του τουρισμού, επιβεβαιώνεται ότι υφίστανται σαφώς διακριτά μοντέλα με ριζικά διαφοροποιημένα αποτελέσματα για το κοινωνικό σύνολο. Ο πίνακας που επισυνάπτεται σε παράρτημα επιχειρεί να συνοψίσει τις θεμελιώδεις διαφορές μεταξύ του main-stream/μαζικού τουρισμού και των εναλλακτικών του μορφών.

³ Cooperatives active in tourism, boosting local wealth and social cohesion through sustainable jobs and activities

⁴ FairBnB, η απάντηση ακτιβιστών στο AirBnB και τον ανεξέλεγκτο τουρισμό

ΕΝΑ

Ινστιτούτο
Εναλλακτικών
Πολιτικών

Διαφορές μεταξύ mainstream και εναλλακτικού τουρισμού

Η αντιπαράθεση των δύο μοντέλων δεν υποστηρίζει μια πλήρη επικράτηση των εναλλακτικών μορφών τουρισμού έναντι του μαζικού. Αντίθετα, αναζητά μια μεταξύ τους **ισορροπία, στη βάση της συμπληρωματικότητάς τους**, καθώς και τον εκλεπτυσμό του μαζικού τουρισμού, με σαφή οριοθέτηση ή και κατάργηση των πιο επιθετικών μορφών του.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

	Mainstream	Εναλλακτικός
Χαρακτηριστικά	Μεγάλες μονάδες all inclusive Τουριστικές κατοικίες Τουρισμός πολυτελείας: (γκολφ, κρουαζιέρες, μαρίνες – ακτοπλοϊκά, κ.λπ.) 3”S” (sea, sand, sun)	Οικοτουρισμός Αγροτουρισμός Άλλες κορφές εναλλακτικού τουρισμού (ιστορικός, αθλητικός, πολιτιστικός, συνεδριακός, κ.λπ.)
Πολιτικές για την ανάπτυξη του τουρισμού	Ιδιωτικοποίηση ακινήτων Απορρύθμιση νομοθεσίας και κανόνων Προσέλκυση άμεσων ξένων επενδύσεων	Ρόλος τοπικής αυτοδιοίκησης για την αξιοποίηση των τουριστικών συγκριτικών πλεονεκτημάτων και τη διαμόρφωση ολοκληρωμένης στρατηγικής τουριστικής ανάπτυξης Ενδογενής ανάπτυξη Ενίσχυση τοπικού κοινωνικού κεφαλαίου, ανάπτυξη συνεργατικών πολιτικών Διυπουργικός συντονισμός
Χωροταξικές – χωρικές διαστάσεις	Χωρική συγκέντρωση (μεγάλες μονάδες) «Πιο γρήγορα, πιο κοντά στη θάλασσα, πιο μεγάλες μονάδες»	Μεγαλύτερη διάχυση στον χώρο λόγω μικρών μονάδων, ισόρροπη περιφερειακή ανάπτυξη
Περιβαλλοντικές διαστάσεις	Αυξημένη κατανάλωση νερού / ενέργειας Προβλήματα διαχείρισης απορριμμάτων Χωροθέτηση σε ευαίσθητες περιβαλλοντικές ζώνες	Το περιβάλλον, η οικολογία και η αγροτική οικονομία αποτελούν κεντρικά στοιχεία του τουριστικού προϊόντος
Κοινωνικές διαστάσεις	Μισθωτή εργασία, ευελιξία, πρόσληψη εργαζομένων από τρίτες χώρες Η μονοκαλλιέργεια σε τοπικό επίπεδο δημιουργεί δυσμενή συσχετισμό εις βάρος των εργαζομένων, την ελαχιστοποίηση εσόδων για την τοπική κοινωνία, κλπ	Δυνατότητα ανάληψης επιχειρηματικής πρωτοβουλίας από τους κατοίκους της περιοχής (και στη βάση συνεργατικών σχημάτων), βελτιστοποίηση οικονομικού οφέλους για την τοπική οικονομία
Σχέσεις με τις τοπικές οικονομικές	All inclusive, εισαγωγή πρώτων υλών, περιορισμένες σχέσεις με την τοπική οικονομία	Οργανικές σχέσεις με τοπικούς παραγωγούς και επιχειρήσεις ως κεντρικό στοιχείο του τουριστικού προϊόντος, πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα, έμφαση στην ποιότητα και πιστοποίηση των τοπικών προϊόντων
Αναπτυξιακές διαστάσεις	Παθητικός ρόλος του χώρου και των τοπικών κοινωνιών ως υποδοχείς product τουριστικών μονάδων με δεδομένα ομοίομορφα χαρακτηριστικά	Ενεργητικό μοντέλο το οποίο στηρίζεται στην τοπική πρωτοβουλία με έμφαση στην αξιοποίηση και προστασία του τοπικού περιβαλλοντικού, ιστορικού και πολιτισμικού πλούτου. Μοντέλο που ενισχύει την οικονομική και κοινωνική ενδυνάμωση των τοπικών κοινωνιών

ENA

Ινστιτούτο
Εναλλακτικών
Πολιτικών

ENA, Ινστιτούτο Εναλλακτικών Πολιτικών
Ζαλοκώστα 8, 2ος όροφος
Τ.+30 210 3647912

info@enainstitute.org
enainstitute.org